

An Analysis of the Spatial Distribution of expense and Income of Rural Households in Iran

Mohammad Reza Rezvani¹ – Habib Mahmoudi Chenari^{*2}- Amir Talkhab³ – Hamideh Mahmoudi⁴

1- Full Prof. in Geography and Rural Planning, University of Tehran, Tehran, Iran.

2- Ph.D. Candidate. in Geography and Rural Planning, University of Tehran, Tehran, Iran.

3- MSc. in Geography and Rural Planning, University of Tehran, Tehran, Iran.

4- Ph.D. Candidate. in Geography and Rural Planning, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

Received: 20 March 2016

Accepted: 26 August 2017

Extended abstract

1. INTRODUCTION

Investigating the developments of rural society from the past to the present, it has been shown that rural areas face with fundamental difficulties and problems at different levels in various socio-economic and ecological dimensions. The continuation of this situation has caused problems such as exacerbation of regional inequalities, the abandonment of efficient rural and material capital in villages, the ever-increasing decline in food production and the emergence of food crises, population accumulation in urban societies, and the spread of marginalization, unemployment and social damage. Considering the fact that villagers are among the most deprived groups of the society, and bearing in mind that the types of economic and livelihood activities, sources of income, and expenditure in rural and urban areas are very different, many differences and inequality have been observed in the expense and income of rural and urban households over the past few decades. Therefore, the recognition and analysis of spatial distribution of expense and income of rural households are of high importance. The study of income distribution in villages indicates the fact that, in comparison with cities, the distribution of income in rural areas is more unbalanced. One of the important factors in achieving sustainable rural development is to balance the expense and income of rural households in the country. Considering the importance of expense and income of rural

households in rural and national economy, the aim of this study is the spatial analysis of the distribution of income and expenditure of rural households in different provinces of the country during the period 1996-2012. In other words, this study investigates the trend from the beginning of the Second Economic, Social, and Cultural Development Plan of the Islamic Republic of Iran to the beginning of the fifth plan. Considering the time of the compilation of the sixth plan, the attitude of authorities towards small areas, especially rural ones, can remove this heavy burden from the government and make a complete comprehensive plan with respect to self-reliance of rural communities. Therefore, the main question in this study is as follows:

Is the spatial distribution of household expenditure and income in rural areas equal and balanced in the country?

2. THEORETICAL FRAMEWORK

One of the main concerns of economic and social development planners of the country is the improvement of quality of life and social welfare in the society. Since social welfare of households depends on their income and that the proper distribution of income increases the level of social welfare in the whole society and the majority of households, equal distribution of income is one of the country's development planning purposes. One of the dimensions of the fair distribution of income is its space dimension. Investigating the spatial distribution of expense and income of rural households can help planners to understand the spatial distribution as well as income gaps and related reasons. Therefore, in

*. Corresponding Author: habib.mahmoodi@ut.ac.ir

order to achieve the desired goal of equal distribution of income in rural households, it is necessary to find out the spatial distribution of expense and income in rural households of the country and provide balanced solutions and optimize the spatial distribution.

3. METHODOLOGY

The method of this study, with respect to its purpose, is that of applied studies, and the method of data collection is documentary, and it was gained from Iran's Statistics Center. The statistical data collected in this study include total annual income of rural households, income gained from salaries, earnings from freelancers, miscellaneous incomes as well as the total annual expense of rural households, food expenses- tobacco and non-fiscal charges – and tobacco which is shared among the provinces of the country. Moreover, ArcGis10.2 software was used to study spatial distribution of rural households' expenditure and income.

4. DISCUSSION

The findings show that the expense of households decreased from 56.1% in ۱۹۸۶ to 41.1% in 2001 and 31.2% in 2011 in a positive direction. On the other hand, the villagers have enjoyed a better and more favorable living standard by changing their consumption patterns (from food to nonfood and tobacco). So that the growth of non-food expenses and TobaccoTo Food and tobacco In the year 2011 Compared to 2012 years About 39 percent. While at the same time the expense of food and tobacco Only 22.3 percent growth. During this period, the share of agricultural businesses in reducing the income of rural households has been reduced while the share of non-agricultural businesses and other occupations has increased.

5. CONCLUSION

In general, the findings of this study showed that during the period of time examined, income inequality in rural areas of the country has decreased. Although this decline is very slow, it reflects the process of adjusting income inequalities in rural households. The amount of income earned in the provinces of Tehran and Khorasan Razavi is more than other provinces. The income gained from free jobs in the villages of Kurdistan, Semnan, and Ardebil is good which shows the role of agriculture in these provinces as it plays a pivotal role in increasing the income of free-owned rural households in these provinces. Regarding the income of rural households, the provinces of Hamedan, and Sistan and Baluchestan have the highest income. In addition, the results of the study showed that rural households in Kurdistan province have the highest amount of annual expenditure on food and tobacco with 78%. Regarding non-food and tobacco expense, rural households in Tehran, Qom and Lorestan provinces were the most expensive, and with regard to the difference in expense and annual income of rural households, Khorasan Razavi and Kurdistan provinces experienced the highest positive difference.

Key words: Expense and income, rural household, food and non-food, spatial distribution.

Acknowledgments: This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

How to cite this article:

Rezvani, M. R., Mahmoudi Chenari, H., Talkhab, A. & Mahmoudi, H. (2017). An analysis of the spatial distribution of expense and income of rural households in Iran. *Journal of Research & Rural Planning*, 6(3), 1-18.

<http://dx.doi.org/10.22067/jrrp.v5i4.54484>

تحلیل توزیع فضایی هزینه و درآمد خانوارهای روستایی در ایران

محمد رضا رضوانی^۱ - حبیب محمودی چناری^{۲*} - امیر تلخاب^۳ - حمیده محمودی^۴

۱- استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۲- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۳- کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۴- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

تاریخ پذیرش: ۴ شهریور ۱۳۹۶

تاریخ دریافت: ۲۰ اسفند ۱۳۹۴

چکیده

هدف: هدف مقاله، بررسی نحوه توزیع هزینه و درآمد خانوارهای روستایی در استان‌های کشور و تحلیل توزیع فضایی است.

روش: روش تحقیق حاضر برحسب هدف از نوع مطالعات کاربردی و برحسب روش گردآوری اطلاعات از نوع اسنادی است که از داده‌های مرکز آمار ایران استفاده شده است. به منظور بررسی توزیع فضایی هزینه و درآمد خانوار روستایی از نرم‌افزار ArcGis10.2 استفاده شد. در مطالعه حاضر با استفاده از روش فراتحلیلی و بهره‌گیری از داده‌های آماری مرکز آمار ایران به بررسی نابرابری‌های درآمدی خانوارهای روستایی در دوره زمانی ۱۳۹۱-۱۳۷۵ در سطح استان‌های کشور پرداخته شده است.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان می‌دهد که مقدار هزینه خانوار روستایی از ۵۶/۱ درصد در سال ۱۳۶۵ به ۴۱/۱ درصد در سال ۱۳۸۰ و ۳۱/۲ درصد در سال ۱۳۹۰ در جهت مثبت کاهش یافته است و از طرفی روستاییان با تغییر در الگوی مصرف خود (از هزینه خوراکی به غیر خوراکی و دخانی) از سطح زندگی بهتر و مطلوب‌تری برخوردار شده‌اند؛ به طوری که رشد هزینه غیر خوراکی و دخانی به خوراکی و دخانی در سال ۹۱ نسبت به سال ۹۰ حدود ۳۹ درصد بوده است، در حالی که در همین بازه زمانی هزینه خوراکی و دخانی تنها ۲۲/۳ افزایش رشد داشته است. همچنین، طی این دوره زمانی از سهم مشاغل کشاورزی در تأمین منابع درآمدی خانوارهای روستایی کاسته شده و بیشتر به سهم مشاغل غیر کشاورزی و متفرقه افزوده شده است.

راهبردها: براساس یافته‌های تحقیق می‌توان گفت بهترین راهبرد برای توزیع فضایی مناسب درآمدها نگرش فضایی به ساختار سکونت‌گاه‌های روستایی در حدود و ثغور منطقه‌ای و یا ناحیه‌ای، توان‌مندسازی روستاها و روستاییان، تغییر در نقش دولت (دولت برنامه‌ریز به دولت تسهیل‌گر)، ایجاد صنایع تبدیلی و تکمیلی و برنامه‌ریزی یک‌پارچه با توجه به توان‌های مناطق مذکور است.

راهکارهای عملی: می‌توان به صورت خلاصه به برخی از مهم‌ترین عوامل مؤثر در بهبود وضع اقتصادی روستاییان اشاره کرد. درگیر کردن روستاییان در بهبودبخشیدن به اوضاع اقتصادی با کمک‌ها و تسهیل‌گری‌های حکومت مرکزی، ایجاد نواحی صنعتی در روستاها با توجه به توان و سطح دانش بومیان، ایجاد مناطق آزاد تجاری در نواحی روستایی مرزی کشور و دادن تعرفه‌هایی برای تجارت روستاییان مرزنشین و غیره.

اصالت و ارزش: یافته‌های این تحقیق با توجه به عوامل دارای اولویت می‌تواند مورد استفاده و توجه دست‌اندرکاران و کنش‌گران این عرصه قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: هزینه و درآمد، خانوار روستایی، خوراکی و غیر خوراکی، توزیع فضایی.

ارجاع: رضوانی، م. ر.، محمودی چناری، ح.، تلخاب، ا. و محمودی، ح. (۱۳۹۶). تحلیل توزیع فضایی هزینه و درآمد خانوارهای روستایی در ایران. مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، ۶(۳)، ۱۸-۱.

<http://dx.doi.org/10.22067/jrrp.v5i4.54484>

۱. مقدمه

۱.۱. طرح مسأله

بررسی تحولات جامعه روستایی از گذشته تا به امروزه نشان داده است که بخش روستایی در ابعاد مختلف اجتماعی-اقتصادی و اکولوژیکی در سطوح مختلف با دشواری‌های اساسی روبه‌رو بوده است. تداوم این وضعیت، روستاها را با معضلاتی نظیر تشدید نابرابری‌های منطقه‌ای، تخلیه گسترده آبادی‌ها از نیروی کارآمد روستایی و سرمایه‌های مادی، کاهش روزافزون سرانه تولید غذا و پدیدارشدن بحران غذا، انباشت جمعیت در جوامع شهری و گسترش حاشیه‌نشینی، بیکاری و آسیب‌های اجتماعی مواجه کرده است (زرآبادی و طباطبایی، ۱۳۹۳، ص. ۴۴۵)؛ به عبارت دیگر، می‌توان اظهار کرد که در مناطق جهان وقوع نابرابری‌های فضایی، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، طیف وسیعی از شرایط ناهمگون زندگی را به وجود آورده است (ولاهو، گالی، گیل و فردنبرگ، ۲۰۰۵، صص. ۹۴۹-۹۵۷؛ مارتینز، ۲۰۰۹، ص. ۱)؛ به طوری که در این کشورها، توسعه در زمان‌ها و مکان‌های مختلف به صورت یکسان صورت نگرفته است و نابرابری‌های منطقه‌ای را در هر مقیاسی به وجود آورده است (ابراهیم‌زاده، اکبری و موسوی، ۱۳۹۲، ص. ۵۸).

با توجه به این توضیحات، یکی از هدف‌های مهم در هر جامعه، برقراری عدالت اقتصادی است که بعد مهمی از آن عدالت در زمینه توزیع درآمد شکل می‌پذیرد. امروزه اکثر کشورها به‌خصوص کشورهای در حال توسعه به دلایل مختلف از نابرابری شدیدی که ناشی از الگوی توزیع ثروت و درآمد است، رنج می‌برند (زاهدی، ۱۳۹۰، ص. ۳۵). یکی از مشخصه‌های اقتصاد سالم، توزیع برابر درآمدها و نتایج آن در توسعه اقتصادی در میان آحاد جامعه است. برنامه‌ریزان جوامع مختلف برای تحقق این امر سعی در کاهش نابرابری‌ها از طریق تهیه و تدوین برنامه‌های متعدد محرومیت‌زدایی دارند (اخوان فرد، ۱۳۹۱، ص. ۱). نابرابری درآمدی از واقعیت‌هایی است که همیشه توجه انسان‌ها را به خود جلب می‌کند و این موضوع برای اصلاح‌طلبان سیاسی و اجتماعی در تمام دنیا اهمیت ویژه‌ای یافته است. قدمت اعتراض و انتقاد نسبت به

نابرابری‌های شدید درآمدی، قدمتی به بلندای تاریخ دارد و گه‌گاه این معترضان، حکام و دولت‌ها را روبه‌روی هم قرار داده است. ایجاد مکاتبی؛ مانند سوسیالیسم و کمونیسم که از محورهای اصلی تفکرات آن‌ها تلاش برای رسیدن به برابری است، نشانه‌هایی از اهمیت برابری و نابرابری در جوامع است (مهربانی، ۱۳۸۵، ص. ۴۳)؛ علاوه بر این، نابرابری‌های درآمدی ممکن است باعث افزایش انگیزه در افراد دهک‌های پایین جامعه برای ارتکاب جرایمی مانند سرقت و دیگر جنایات شود (ارلیچ، ۱۹۷۳، ص. ۵۲۱). همچنین، وجود یا افزایش این نابرابری‌ها می‌تواند در سلامت سطح جامعه تأثیر گذاشته و آن را به مخاطره اندازد (سابرمانین و واچی، ۲۰۰۴، ص. ۱۵). و در نهایت، اثرات خود را در ضعف در آموزش، تغذیه و افزایش در ناهنجاری‌های اجتماعی متجلی کند (حسینی و نجفی، ۱۳۸۸، ص. ۵)؛ از طرفی دیگر با توزیع عادلانه درآمد می‌تواند باعث انگیزه نیرومند مادی و روانی برای مشارکت گسترده همگان در فرآیند توسعه شود که منتج به توسعه اقتصادی می‌شود (تودارو، ۱۳۸۶، ص. ۶۸). از آن‌جا که روستاییان جزء محروم‌ترین اقشار جامعه‌اند و نوع فعالیت‌های اقتصادی و معیشتی و کسب درآمد و هزینه در نواحی روستایی و شهری تفاوت زیادی با یک‌دیگر دارند و این موضوع سبب ایجاد تفاوت و نابرابری در هزینه و درآمد خانوارهای روستایی و شهری طی چند دهه گذشته شده است، شناخت و تحلیل توزیع فضایی هزینه و درآمد خانوارهای روستایی ضرورتی انکارناپذیر است. بررسی توزیع درآمد در روستاها نشان‌گر این واقعیت است که وضعیت توزیع درآمد در روستا در مقایسه با توزیع درآمد در شهرها وضعیت نامتعادل‌تری دارد (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۲، ص. ۵۵). از طرفی، یکی از عوامل اثرگذار بنیانی توسعه پایدار روستایی، وضعیت خالص درآمدی خانوار روستایی است (صیدائی، ۱۳۸۸، ص. ۸۵). بنابراین، بحث هزینه و درآمد خانوار روستایی یکی از مهم‌ترین عوامل در توسعه پایدار روستاها محسوب می‌شود. بانک ملی ایران بررسی هزینه و درآمد خانوار را برای اولین بار در سال ۱۳۱۴ صورت داد. هدف اصلی این بررسی به‌دست‌آوردن ضرایب مصرف برای محاسبه شاخص هزینه زندگی بود. از سال ۱۳۴۴

بانک مرکزی ایران بررسی‌هایی را در مورد هزینه و درآمد خانوار شهری به طور مرتب انجام داد؛ به علاوه، مرکز آمار ایران از سال ۱۳۴۷ آمارگیری از هزینه و درآمد خانوارها را از نقاط شهری در مقیاسی گسترده‌تر شروع کرد که نتایج آن تا کنون به طور سالانه استخراج و منتشر شده است. در حال حاضر، آمار هزینه و درآمد خانوارهای شهری از طریق دو منبع مرکز آمار ایران و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و آمار هزینه و درآمد خانوار روستایی از منبع مرکز آمار ایران منتشر می‌شود (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰، ص. ۸۱۹). کاربرد اساسی و متنوع از نتایج این طرح آمارگیری در بررسی الگوی مصرف خانوار روستایی و مطالعه روند مصرف کالا و خدمات، ارزیابی آثار سیاست‌های اقتصادی در زمینه تأمین عدالت اجتماعی و بررسی توزیع درآمد و امکانات و تسهیلات خانوارها، مطالعه روابط متقابل ویژگی‌های اجتماعی-اقتصادی خانوارها، فراهم آوردن امکان بررسی خانوارهای زیرخط فقر و سرانجام نقش مهم آن در تأمین اطلاعات موردنیاز حساب‌های ملی و منطقه‌ای است که اهمیت این طرح را به خصوص در بررسی‌ها و برنامه‌ریزی‌ها اقتصادی-اجتماعی کشور نشان می‌دهد (سلی، ۱۳۷۳، ص. ۸۶). ارزش پولی کالای تهیه‌شده یا خدمت انجام‌شده توسط خانوار به منظور مصرف اعضا و یا هدیه دیگران، هزینه نامیده می‌شود که شامل خرید، تولید خانگی است. کلیه وجوه و ارزش کالاهایی که در برابر کار انجام‌شده یا سرمایه به کار افتاده و یا از طریق منابع دیگر (حقوق باننشستگی، درآمدهای اتفاقی و غیره) کسب می‌شود، درآمد تعریف می‌شود (سال‌نامه آماری استان تهران، ۱۳۹۰، ص. ۷۰۹).

با توجه به مطالب فوق یکی از عوامل مهم به منظور نیل به توسعه پایدار روستایی، برقراری تعادل در هزینه و درآمد خانوارهای روستایی در سطح کشور است؛ زیرا نابرابری‌های درآمدی در بین روستاهای کشور موجب توسعه نامتوازن و نابرابر در بین استانی شده و در نهایت، سبب اختلال و تأخیر در دستیابی به توسعه ملی می‌شود. درآمد روستاییان به علت پایین بودن قیمت محصولات آن‌ها و بالابودن ضایعات و همچنین پایین بودن میزان محصول در واحد سطح به طور کلی کم است و برای یک زندگی نسبتاً مرفه کافی نیست،

کیفیت و کمیت رفاه در سطح روستاها به علت نبود یا کمبود خدمات اجتماعی کم است و روی هم رفته کیفیت زندگی و برخورداری از رفاه در روستاهای ایران در مقایسه با زندگی شهری در سطح پایینی قرار دارد. با توجه به اهمیت هزینه و درآمد خانوارهای روستایی در اقتصاد روستایی و اقتصاد ملی، هدف پژوهش حاضر بررسی و تحلیل فضایی وضعیت توزیع هزینه و درآمد خانوارهای روستایی در استان‌های مختلف کشور، طی دوره زمانی ۱۳۷۵ تا ۱۳۹۱؛ یعنی از شروع برنامه دوم توسعه فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی ایران تا ابتدای برنامه پنجم تدوین شده است. با توجه به زمان تدوین برنامه ششم توسعه اجتماعی و اقتصادی ایران نگرش به نواحی خرد و کوچک، به ویژه مناطق روستایی می‌تواند بار سنگینی را از دوش دولت برداشته و با یک برنامه‌ریزی جامع و کامل نسبت به خوداتکایی و خودبستگی جوامع روستایی اقدامات شایسته‌ای را انجام داد. بنابراین، سؤال اصلی در این پژوهش به این صورت مطرح می‌شود که آیا توزیع فضایی هزینه و درآمد خانوارهای روستایی در سطح کشور برابر و متعادل است؟

۲.۱. پیشینه تحقیق

جمشیدی و سلیمی‌فر (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «بررسی و مقایسه توزیع درآمد خانوارهای شهری و روستایی استان خراسان رضوی در طی دوره ۱۳۹۰-۱۳۸۵» به این نتیجه رسیدند که در طول دوره مورد بررسی از نابرابری درآمد در کشور و استان کاسته شده و نابرابری مناطق شهری در استان بیشتر از سطح کشور و در مناطق روستایی کمتر از سطح کشور است و بررسی هزینه‌های ناخالص سرانه خانوارها و ضریب جینی نشان می‌دهد که این شاخص برای نقاط شهری کشور کاهش و برای نقاط روستایی افزایش یافته است و این حاکی از تفاوت معنادار در توزیع درآمد در مناطق روستایی و شهری استان خراسان رضوی بوده است.

اخوان فرد (۱۳۹۱) به بررسی توزیع درآمد در استان مازندران طی برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که با برآورد ضریب جینی و ارزیابی روند کمترین سطح نابرابری در

۲. روش تحقیق

در این راستا، به منظور پاسخ به سؤال مطرح‌شده با بررسی یک دوره زمانی ۱۵ ساله و استفاده از داده‌های هزینه و درآمد مرکز ملی آمار ایران و اسناد موجود، بررسی‌های اولیه انجام شد و جریان هزینه و درآمد خانوار روستایی و جهت آن با استفاده از شاخص‌های تعیین‌شده مرکز آمار ایران مشخص شد. در این تحقیق سال ۱۳۹۱ به عنوان سال نمونه جهت بررسی فضایی توزیع درآمد و هزینه خانوار روستایی انتخاب شد و این به آن جهت بوده که در سال‌های قبل متأسفانه آمار همه استان‌ها قابل دسترسی نبوده و تقسیمات سیاسی و تحولات مکانی - فضایی جدید در نقشه سیاسی ایران مشخص نبوده است. بنابراین، هدف از مطالعه حاضر بررسی توزیع هزینه و درآمد خانوارهای روستایی و تحلیل توزیع فضایی آن در بین استان‌های کشور در دوره زمانی ۱۳۹۱-۱۳۷۵ است. بنابراین، در این مطالعه به بررسی و تحلیل روند جریان هزینه و درآمد خانوار روستایی (مثبت یا منفی) به صورت فضایی با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی و بهره‌گیری از نرم‌افزار ArcGIS پرداخته شده است. در این زمینه از داده‌های مربوط به هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی مرکز ملی آمار ایران طی دوره ۱۵ ساله (۱۳۹۱-۱۳۷۵) استفاده شد. اقلام آماری جمع‌آوری‌شده در این مطالعه شامل درآمد کل سالانه خانوارهای روستایی، درآمد حاصل از حقوق‌بگیری، درآمدهای حاصل از مشاغل آزاد، درآمدهای متفرقه و همچنین هزینه کل سالانه خانوارهای روستایی، هزینه‌های خوراکی-دخانی و هزینه‌های غیرخوراکی-دخانی و به تفکیک استان‌های کشور است. به منظور تحلیل توزیع فضایی هزینه و درآمد خانوارهای روستایی از نرم‌افزار ArcGIS استفاده شد.

۳. مبانی نظری تحقیق

۳.۱. عدالت فضایی

در مفهوم برنامه‌ریزی تسهیلات عمومی، عدالت فضایی، به معنی جدایی یا مجاورت فضایی به تسهیلات عمومی در بین ساکنان است که زمینه را برای فضایی مختلف به‌ویژه فضای جغرافیایی فراهم می‌کند (تسوکو و چانگ^۷، ۲۰۰۵، ص. ۴۲۵). همچنین، پارنگو (۲۰۰۹) معتقد است با پذیرش شرایط

مناطق شهری و روستایی که به ترتیب در سال‌های ۱۳۶۹ و ۱۳۸۲ واقع شده است، بیشترین مقدار نابرابری در مناطق شهری و روستایی در سال ۱۳۷۰ است. همچنین، نتایج حاصل از تحلیل واریانس نشان داده که نابرابری در مناطق روستایی استان مازندران به طور معناداری از نابرابری در مناطق شهری بیشتر بوده است. از طرفی دیگر، نتایج حاصل از تحلیل واریانس در برنامه‌های توسعه اقتصادی-اجتماعی نشان داده است که مقایسه سیاست‌های اجرایی شده توسط دولت طی برنامه‌های اول، دوم و سوم توسعه اقتصادی-اجتماعی بر نابرابری تأثیر مثبت داشته و نابرابری را کاهش داده است. براساس نتایج حاصل، بیشترین کاهش نابرابری در برنامه سوم توسعه اقتصادی-اجتماعی مشاهده شده است.

در پژوهشی دیگر، حسینی و نجفی (۱۳۸۸) به بررسی وضعیت توزیع درآمد کشور طی سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۶۳ به تفکیک مناطق روستایی و شهری پرداخته‌اند. یافته‌های این مطالعه نشان داد که در طول دوره مورد بررسی، از نابرابری درآمد در کشور کاسته شده است، هرچند که این کاهش بسیار کند است. در ضمن نتایج نشان می‌دهد که توزیع درآمد در مناطق روستایی نابرابرتر از مناطق شهری است و نوسان‌های بیشتری دارد.

سلیمی‌فر و نوروزی (۱۳۸۷) نیز روند تغییرات نابرابری‌های اقتصادی-اجتماعی در مناطق شهری و روستایی ایران در دوره ۱۹۹۶-۲۰۰۶ را بررسی کرده‌اند که نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که توسعه صنعتی و رشد شهرنشینی، نابرابری درآمد شهرنشینان و روستاییان را افزایش می‌دهد. بهبود بهره‌وری بخش کشاورزی و بهبود فن‌آوری، نابرابری درآمدی را کاهش می‌دهد. همچنین، سیاست‌های بعد از انقلاب اسلامی باعث کاهش نابرابری درآمدی شده است.

سرداری (۱۳۸۵) به بررسی توزیع درآمد استان لرستان و کل کشور در سال‌های ۸۱-۱۳۶۹ پرداخته و به این نتیجه رسیده که توزیع درآمد در استان لرستان متعادل‌تر از توزیع درآمد در کل کشور است.

هزینه ناخالص: عبارت است از هزینه خانوار بدون در نظر گرفتن فروش دست دوم کالا (سالنامه آماری استان تهران، ۱۳۹۰، ص. ۷۰۹).

هزینه خالص: عبارت است از هزینه ناخالص منهای فروش دست دوم کالاها. بنابراین، در مواردی که ارزش کالاهای فروخته شده بیشتر از ارزش کالاهای خریداری شده باشند، حاصل به صورت عدد منفی درج می شود (سالنامه آماری استان تهران، ۱۳۹۰، ص. ۷۰۹).

۳.۵. درآمد

کلیه وجوه و ارزش کالاهایی است که در برابر کار انجام شده یا سرمایه به کاررفته و یا از طریق منابع دیگر؛ حقوق بازنشستگی، درآمدهای اتفاقی و نظایر آن در زمان آماری مورد نظر به خانوار تعلق گرفته باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۱، ص. ۸۱۷).

درآمد، مزد و حقوق بگیری بخش عمومی، بخش تعاونی، بخش خصوصی: درآمد تمامی اعضای شاغل مزد و حقوق بگیر خانوار در بخش عمومی، بخش خصوصی و بخش تعاونی است که شامل دریافتی های مستمر و غیرمستمر پولی و غیرپولی آنها پس از کسر مالیات و بازنشستگی است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۱، ص. ۸۱۷).

درآمد مشاغل آزاد کشاورزی: درآمد افرادی از خانوار که در بخش کشاورزی به صورت کارفرما و یا کارکنان مستقل کار می کنند، پس از کسر هزینه های شغلی به عنوان درآمد مشاغل آزاد کشاورزی تلقی شده است. هزینه های شغلی شامل مزد و حقوق پرداختی هزینه مواد اولیه، ابزار بی دوام، استهلاک سایر هزینه های تولید و همچنین مالیات شغلی است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۱، ص. ۸۱۸).

درآمد مشاغل آزاد غیرکشاورزی: درآمد افرادی از خانوار که به صورت کارفرما یا کارکنان مستقل، در مشاغل آزاد غیرکشاورزی به کار اشتغال دارند، پس از کسر هزینه های شغلی به عنوان درآمد مشاغل آزاد غیرکشاورزی منظور شده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۱، ص. ۸۱۸).

اجتماعی و محیطی، و مطرح کردن آنها در چهارچوب فضایی، عدالت فضایی می تواند ظرفیتی برای وحدت جنبش عدالت خواه زیر چتری مشترک تلقی شود و در آینده به برنامه ریزان و سیاست گذاران در پیدایی جوامع عادلانه تر و پایدارتر کمک کند (پرانج، ۲۰۰۹، ص. ۲۷).

۳.۲. تحلیل فضایی

مجموعه ای فعالیت هایی است که انسان در طبیعت در یک دوره خاص انجام می دهد. این تحلیل مجموعه ای از روابط بین انسان، محیط، فعالیت و زمان است (معصومی اشکوری، ۱۳۷۶، ص. ۵۳).

۳.۳. توزیع فضایی

یکی از مهم ترین دغدغه های برنامه ریزان توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور ارتقای کیفیت زندگی و سطح رفاه اجتماعی در جامعه است. از آن جا که میزان رفاه اجتماعی خانوارها به میزان درآمد آنها بستگی دارد و توزیع مناسب درآمد باعث افزایش سطح رفاه اجتماعی در کل جامعه و برای اکثریت خانوارها می شود، توزیع عادلانه درآمد یکی از اهداف برنامه ریزی توسعه کشور است. یکی از ابعاد توزیع عادلانه درآمد بعد فضایی آن است. بررسی توزیع فضایی هزینه و درآمدهای خانوارهای روستایی می تواند موجب شناخت برنامه ریزان از نحوه توزیع فضایی و همچنین شکاف های درآمدی و علل مربوط به آن شود. بنابراین، به منظور دستیابی به هدف مطلوب؛ یعنی توزیع برابر درآمدهای خانوارهای روستایی، در قدم نخست ضروری است با شناخت توزیع فضایی هزینه و درآمد خانوارهای روستایی در سطح کشور، به ارائه راهکارهای تعادل بخش و بهینه کردن توزیع فضایی آن پرداخته شود.

۳.۴. هزینه

ارزش پولی کالای تهیه شده یا خدمت انجام شده توسط خانوار به منظور مصرف اعضا و یا هدیه به دیگران هزینه نامیده می شود که شامل خرید، تولید خانگی، در برابر خدمت، از محل کسب، پایاپای و مجانی است که به صورت پولی برآورد و جزء هزینه منظور می شود (سالنامه آماری استان تهران، ۱۳۹۰، ص. ۷۰۹).

۳.۶. درآمد‌های متفرقه

دخانی برخوردار بوده است. این امر نشان می‌دهد که الگوی مصرف و ذائقه مردم و همچنین، سطح زندگی آن‌ها بهبود نسبی پیدا کرده و درآمد روستاییان نسبت به قبل بهتر شده است و این مسأله زمینه را برای خرید اقلام غیرخوراکی و سرمایه ای به‌ویژه خرید مسکن و اتومبیل فراهم کرده است.

۴.۱. هزینه و درآمد خانوار روستایی در سال ۱۳۷۵

الف: هزینه خانوار

در سال ۱۳۷۵ متوسط هزینه سالانه خانوار روستایی برابر ۶۹۸۶۸۰۸ ریال بوده است که از این مقدار ۴۶ درصد مربوط به هزینه‌های خوراکی و دخانی و ۵۴ درصد مربوط به هزینه‌های غیرخوراکی بوده است. در این دوره متوسط هزینه خوراکی و دخانی یک خانوار روستایی، برابر ۳۲۵۸۰۰۳ ریال بوده که در مقایسه با سال ۱۳۷۴ به میزان ۹٫۸ درصد افزایش یافته است.

ب: درآمد خانوار

براساس نتایج به‌دست‌آمده متوسط درآمد سالانه یک خانوار روستایی در سال ۱۳۷۵ برابر ۵۸۶۵۰۲۷ ریال بوده است. مطالعه منابع تأمین درآمد خانوارهای روستایی نشان می‌دهد که ۵۵ درصد از درآمد از مشاغل آزاد «کشاورزی و غیرکشاورزی» ۲۶ درصد از مشاغل «مزد و حقوق‌بگیری» و ۱۹ درصد از منابع متفرقه تأمین شده است.

۴.۲. هزینه و درآمد خانوار روستایی در سال‌های

۱۳۷۶-۱۳۸۰

الف: درآمد

بررسی روند متوسط درآمد خانوارهای روستایی کشور نشان می‌دهد که در فاصله سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۰ این درآمد با رشدی معادل ۱۰۴ درصد مواجه بوده است؛ یعنی متوسط درآمد یک خانوار روستایی از ۷٫۴ میلیون ریال در سال ۱۳۷۶ به بیش از دو برابر؛ یعنی ۱۵٫۲ میلیون ریال در سال ۱۳۸۰ افزایش یافته است. مقایسه متوسط درآمد فوق با متوسط درآمد شهری در همین دوره هم‌چنان تفاوت فاحش درآمد خانوار روستایی با درآمد متوسط خانوار شهری و حتی عمیق‌تر شدن این فاصله طی دوره مورد بررسی را نشان

کلیه وجوه و ارزش کالاهایی است که خانوار به غیر از طریق اشتغال اعضای خود دریافت کرده است؛ مانند درآمد حاصل از فروش مصنوعات ساخته‌شده خانوار در خانه، حقوق بازنشستگی، درآمد مستغلات، سود سرمایه‌گذاری کمک‌های دریافتی حاصل از سازمان‌های اجتماعی و مؤسسات خیریه (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۱ ص. ۸۱۸).

۴. یافته‌های تحقیق

به طور کلی، نتایج تحقیق نشان می‌دهد که روند تغییرات در میزان هزینه و درآمد روستاییان در کل کشور به طور ملموسی رو به افزایش بوده است؛ به عبارتی، در بحث هزینه‌های خوراکی و دخانی این میزان در سال پایه (۱۳۷۵) بسیار کم بوده است؛ ولی در سال‌های بعدی روند رو به افزایش و چشم‌گیری را نشان می‌دهد. در استان‌هایی نظیر استان زنجان، هرمزگان، بوشهر، تهران، یزد، گیلان بخش اعظم درآمد‌های خانوارهای روستایی از طریق درآمد حقوق‌بگیری بوده است و درآمد‌های مشاغل آزاد به نسبت پایین‌تر از درآمد‌های متفرقه بوده است، به‌جز چند استان سمنان، آذربایجان غربی و شرقی، کردستان، گیلان و مازندران در بقیه استان‌ها درآمد‌های مشاغل آزاد خانوارهای روستایی به نسبت پایین‌تر از درآمد‌های متفرقه بوده است. میزان درآمد‌های متفرقه در بین خانوارهای روستایی کشور سطح بالایی را به خود اختصاص داده و حدود ۵۰ درصد درآمد روستاییان از این طریق بوده است؛ به طوری که میزان درآمد حاصل از درآمد‌های متفرقه در اکثر استان‌ها بیشتر از ۳۵ درصد کل درآمد را شامل می‌شود و این مقدار در بین خانوارهای روستاهای مرزی کشور در قسمت غرب و شرق ایران به‌شدت افزایش داشته است. این موضوع دال بر این قضیه است که در این نواحی اقتصاد نامنظم و مبتنی بر شرایط محیطی حاکم است و بخش اعظم درآمد‌های خانوارهای روستایی با توجه به شرایط اقتصادی نامنظم و خاص در نوای مرزی از طریق درآمد‌های متفرقه است. در بحث هزینه‌های خوراکی و دخانی، اکثر هزینه‌های خانوارهای روستایی در بخش غیرخوراکی و دخانی بوده و از مقدار بالاتری نسبت به هزینه خوراکی و

جدول ۲- تغییرات ترکیب درآمدی خانوار روستایی طی دوره

۱۳۶۹-۸۰ (ریال)

مأخذ: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، ۱۳۷۷

شرح	۱۳۶۹		۱۳۸۰	
	مبالغ	درصد	مبالغ	درصد
متوسط کل	۱۲۵۱۰۲۷	۱۰۰	۱۵۲۰۰۱۴۹	۱۰۰
حقوق‌بگیری	۳۱۷۶۲۲	۲۵,۴	۴۴۶۸۹۷۲	۲۹,۴
دولتی	۱۲۸۷۱۳	۴۰,۵	۱۶۳۵۱۴۵	۳۶,۵
خصوصی و تعاونی	۱۸۸۹۰۹	۵۹,۵	۲۳۸۳۸۲۷	۶۳,۵
مشاغل آزاد	۶۹۸۱۵۲	۵۵,۸	۷۳۴۱۷۸۱	۴۸,۳

ب: هزینه

در اقتصاد معیشتی که انگیزه تولید بیشتر برای مصرف صورت می‌گیرد، انباشت ثروت نمی‌تواند شکل بگیرد. در این حالت هزینه‌های خوراکی نقش ویژه‌ای در کل هزینه خانوار ایفا می‌کند و اساساً هزینه خانوار اندکی بیشتر از نیازهای اساسی و اولیه است. در چنین نظامی خانوارها تنها به زیست خود می‌اندیشند و از هزینه‌های انجام‌شده برای گذران اوقات فراغت، هزینه‌های آموزشی و تحصیلی، مسافرت، ورزش و غیره (که خود شاخص‌هایی برای نشان‌دادن سطح رفاه است) در بودجه خانوار نشانی نیست. از آنجایی که در اقتصاد، خانوارها مهم‌ترین و بیشترین مصرف‌کننده نهایی کالا و خدمات تولیدشده هستند. مطالعه کالاهای اساسی سبد هزینه خانوار و تفسیر و جابه‌جایی آن‌ها هنگام تورم و بحران‌های اقتصادی و کاهش قدرت خرید آن‌ها می‌تواند برای سمت‌وسودادن به اقتصاد و به عنوان ابزاری برای برنامه‌ریزی استفاده شود. همچنین، از طریق کالاهای تشکیل‌دهنده سبد هزینه‌های خانوارها در کشورهای مختلفی می‌توان به رفاه نسبی خانوارها دسترسی پیدا کرد.

بررسی‌های آماری از ترکیب نوع مصرف در هزینه‌های خانوارهای روستایی کشور نشان می‌دهد که علی‌رغم بهبود نسبی، در فاصله سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۶۹ هزینه‌های خوراکی و دخانی هم‌چنان در هزینه‌های خانوارهای روستایی سهم قابل توجهی را به خود اختصاص داده است و در این خصوص تمایز چشم‌گیری میان الگوی مصرف خانوارهای شهری و روستایی وجود دارد. طبق آمارهای موجود (جدول ۳) در حالی

می‌دهد؛ به طوری که در جدول (۱) مشاهده می‌شود در سال ۱۳۷۶ درآمد متوسط یک خانوار روستایی معادل ۶۱,۴۳ درصد متوسط یک خانوار شهری بوده و این روند تا سال ۱۳۷۸ با مختصری افزایش تداوم داشته است. در سال‌های ۱۳۷۹-۱۳۸۰ این نسبت در مقایسه با روند گذشته کاهش یافته و به رقم ۵۸,۹ درصد؛ یعنی کمی بیشتر از یک دوم درآمد متوسط خانوار شهری کاهش یافته است. با مشاهده جدول مزبور یکی از دلایل اصلی مهاجرت روستاییان به شهرها که به منظور کسب درآمد بیشتر صورت می‌گیرد، آشکار می‌شود.

جدول ۱- درآمد جامعه شهری و روستایی به هزار ریال

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۸۰

شرح	شهری	روستایی	نسبت درآمد
۱۳۷۶	۱۲۱۱۶	۷۴۴۵	۶۱,۴۳
۱۳۷۷	۱۵۱۵۲	۹۳۶۸	۶۱,۷۸
۱۳۷۸	۱۸۵۶۵	۱۱۵۶۲	۶۲,۱۶
۱۳۷۹	۲۲۳۷۸	۱۳۰۴۸	۵۸,۲۹
۱۳۸۰	۲۵۸۲۲	۱۵۲۰۱	۵۸,۹
درصد رشد ۷۶ به ۸۰	۱۱۳	۱۰۴	-

علاوه بر مقایسه فوق نکته دیگری که در درآمد روستاییان قابل تعمیق است، کاهش نسبی درآمد از مشاغل آزاد (فعالیت‌های کشاورزی و غیرکشاورزی) و افزایش نسبی سهم درآمد ناشی از حقوق‌بگیری آن هم در بخش خصوصی و تعاونی است؛ به طوری که در جدول (۲) دیده می‌شود، در حالی که سهم درآمد مشاغل آزاد در ترکیب درآمدهای روستایی در سال ۱۳۶۹ معادل ۵۵,۸ درصد بوده این سهم در سال ۱۳۸۰ به میزان ۷,۵ درصد کاهش یافته و ۴۸,۳ درصد از درآمد خانوارهای روستایی را شامل شده است. در این دوره سهم درآمد کشاورزی از کل درآمد روستاییان و درآمد ناشی از مشاغل آزاد به ترتیب از ۳۹,۹ درصد به ۳۱ درصد و از ۷۱,۵ درصد به ۶۲,۲ درصد تنزل یافته است.

و به ترتیب نسبت به سال گذشته افزایشی به میزان ۱۲,۴ و ۸,۴ درصد داشته‌اند.

در سال ۱۳۹۰، متوسط هزینه‌های خالص سالانه یک خانوار شهری ۱۳۲,۷ میلیون ریال بوده که شامل ۱۰۰ میلیون ریال (۷۵,۳ درصد) هزینه‌های غیرخوراکی و ۳۲,۸ میلیون ریال (۲۴,۷ درصد) هزینه‌های خوراکی و دخانی است و نسبت به سال گذشته افزایشی به میزان ۱۶,۷ درصد را نشان می‌دهد (جدول ۴). همچنین، در سال ۱۳۹۰، متوسط هزینه‌های خالص سالانه یک خانوار روستایی، ۸۴ میلیون ریال بوده که شامل ۵۱ میلیون ریال (۶۰,۸ درصد) هزینه‌های غیرخوراکی و ۳۲,۹ میلیون ریال (۳۹,۲ درصد) هزینه‌های خوراکی و دخانی است که به ترتیب نسبت به سال گذشته افزایشی به میزان ۲۰,۵ و ۲۶ درصد را نشان می‌دهد.

جدول ۴- مقایسه الگوی مصرف خانوارهای شهری و

روستایی در دوره ۱۳۸۵-۱۳۹۰

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰

۱۳۸۵				شرح
روستایی		شهری		
۱۰۰	۴۱۵۷۰	۱۰۰	۶۷۲۸۶	جمع
۶۲,۷	۲۳۱۹۰	۷۷,۴	۵۲۰۹۸	هزینه‌های غیرخوراکی
۳۷,۳	۱۴۳۱۳	۲۲,۶	۱۵۱۸۸	هزینه‌های خوراکی
۱۳۹۰				شرح
روستایی		شهری		
۱۰۰	۸۳۹۷۳۰۹۲	۱۰۰	۱۳۲۷۱۶۰۹۶	جمع
۶۰,۷۵	۵۱۰۳۳۰۵۴	۷۵,۳۳	۹۹۹۶۴۵۵۳	هزینه‌های غیرخوراکی
۳۹,۲۵	۳۲۹۴۰۰۳۸	۲۴,۶۷	۳۲۷۵۱۵۴۳	هزینه‌های خوراکی

ب: درآمد

در سال ۱۳۸۵، متوسط درآمد سالانه یک خانوار شهری در حدود ۶۵,۵ میلیون ریال است که از میان منابع تأمین درآمد، درآمدهای متفرقه بیشترین سهم (۳۸,۷ درصد) را به خود اختصاص می‌دهد. همچنین، در سال ۱۳۹۰ متوسط درآمد سالانه یک خانوار شهری در حدود ۱۳۰,۳ میلیون ریال است که از میان منابع تأمین درآمد، درآمدهای متفرقه بیشترین سهم (۵۵,۲ درصد) را به خود اختصاص می‌دهد (جدول ۵).

که در سال ۱۳۶۵ برابر ۵۶,۱ درصد از هزینه‌های خانوارهای روستایی به هزینه‌های خوراکی و دخانی اختصاص داشته است، این نسبت در سال ۱۳۸۰ به ۴۱,۱ درصد هزینه‌ها و در جهت مثبت کاهش یافته است. * با وجود این در مقایسه با نسبت‌های مشابه در خانوارهای شهری که تنها ۲۵,۶ درصد از هزینه‌های آن‌ها به مواد خوراکی و دخانی اختصاص یافته است، ملاحظه می‌شود که هم‌چنان میان الگوی مصرف و سطح زندگی خانوار شهری و روستایی فاصله‌ای قابل ملاحظه وجود دارد.

جدول ۳- مقایسه الگوی مصرف خانوارهای شهری و

روستایی

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۸۰

۱۳۶۵				شرح
روستایی		شهری		
۱۰۰	۷۶۲	۱۰۰	۱۳۱۵	جمع
۴۳,۹	۳۳۵	۵۸,۵	۷۶۸	هزینه‌های غیرخوراکی
۵۶,۱	۴۲۷	۴۱,۵	۵۴۷	هزینه‌های خوراکی
۱۳۸۰				شرح
روستایی		شهری		
۱۰۰	۱۷۲۱۹	۱۰۰	۲۸۰۲۰	جمع
۵۸,۹	۱۰۱۵۳	۷۴,۴	۲۰۸۵۴	هزینه‌های غیرخوراکی
۴۱,۱	۷۰۶۶	۲۵,۶	۷۱۶	هزینه‌های خوراکی

۳.۴. هزینه و درآمد خانوار روستایی در دوره ۱۳۹۰-۱۳۸۵

الف: هزینه

در سال ۱۳۸۵، متوسط هزینه‌های خالص سالانه یک خانوار شهری ۶۷,۳ میلیون ریال بوده که شامل ۵۲,۱ میلیون ریال (۷۷,۴ درصد) هزینه‌های غیرخوراکی و ۱۵,۲ میلیون ریال (۲۲,۶ درصد) هزینه‌های خوراکی و دخانی است و به ترتیب نسبت به سال گذشته افزایشی به میزان ۱۵۸ و ۶,۶ درصد داشته‌اند. همچنین، در سال ۱۳۸۵ متوسط هزینه‌های یک خانوار روستایی، ۴۱,۶ میلیون ریال بوده که شامل ۲۶,۱ میلیون ریال (۶۲,۷ درصد) هزینه‌های غیرخوراکی و ۱۵,۵ میلیون ریال (۳۷,۳ درصد) هزینه‌های خوراکی و دخانی است

صورت زیر است: ۲۷ درصد از مشاغل مزد و حقوق بگیری، ۱۶,۸ درصد از مشاغل آزاد کشاورزی و غیرکشاورزی، ۵۵,۶ درصد از منابع متفرقه. از میان منابع تأمین درآمد، درآمدهای متفرقه بیشترین سهم (۵۵,۶ درصد) را به خود اختصاص می دهد.

جدول ۷- متوسط درآمد سالانه یک خانوار شهری به تفکیک

انواع منابع تأمین درآمد

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۱

شرح	۱۳۹۰	۱۳۹۱	درصد رشد
درآمد کل	۱۳۰۳۰۱۴۴۵	۱۶۷۲۴۱۴۴۲	۲۸,۳
حقوق بگیری	۳۸۲۹۷۸۳۰	۴۶۲۹۲۹۲۸	۲۰,۹
مشاغل آزاد	۲۰۰۷۱۵۷۳	۲۸۰۲۸۲۰۰	۳۹,۶
متفرقه	۷۱۹۳۲۰۴۲	۹۲۹۲۰۳۱۴	۲۹,۲

بر اساس نتایج به دست آمده در سال ۱۳۹۱ متوسط درآمد اظهارشده سالانه یک خانوار روستایی ۱۰۱۲۸۱۳۶۲ هزار ریال بوده که نسبت به سال قبل ۲۷ درصد افزایش داشته است. در این سال درآمد حاصل از مشاغل حقوق بگیری، درآمد حاصل از مشاغل آزاد کشاورزی و غیرکشاورزی و درآمد متفرقه به ترتیب به میزان ۱۷,۷، ۳۱,۶ و ۲۹,۷ درصد رشد داشته است (جدول ۸). سهم هر یک از منابع درآمدی در کل درآمد به صورت زیر است: ۲۴,۹ درصد از مشاغل مزد و حقوق بگیری، ۲۸,۸ درصد از مشاغل آزاد کشاورزی و غیرکشاورزی و ۴۶,۶ درصد از منابع متفرقه.

جدول ۸- متوسط درآمد سالانه یک خانوار روستایی به

تفکیک انواع منابع تأمین درآمد

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۱

شرح	۱۳۹۰	۱۳۹۱	درصد رشد
درآمد کل	۷۹۷۲۶۹۴۸	۱۰۱۲۸۱۳۶۲	۲۷
حقوق بگیری	۲۱۳۹۴۴۶۱	۲۵۱۸۷۷۸۵	۱۷,۷
مشاغل آزاد	۲۲۱۱۹۱۵۴	۲۹۱۱۹۸۴۱	۳۱,۶
متفرقه	۳۶۲۱۳۳۳۳	۴۶۹۷۳۷۳۶	۲۹,۷

ب: هزینه

جدول ۵- تغییرات ترکیب درآمدی خانوار روستایی طی

دوره ۱۳۹۰-۱۳۸۵

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰

شرح	۱۳۸۵	۱۳۹۰
درآمد کل	۶۵۵۰۹۱۰۸	۱۳۰۳۰۱۴۴۵
حقوق بگیری	۲۳۲۰۳۰۹۵	۳۸۲۹۷۸۳۰
مشاغل آزاد	۱۶۹۷۱۵۵۵	۲۰۰۷۱۵۷۳
متفرقه	۲۵۳۳۴۴۵۸	۷۱۹۳۲۰۴۲

در سال ۱۳۸۵ متوسط درآمد سالانه یک خانوار روستایی در حدود ۳۹,۱ میلیون ریال است که از میان منابع تأمین درآمد، درآمد از مشاغل آزاد بیشترین سهم (۴۴,۱ درصد) را به خود اختصاص می دهد. همچنین، در سال ۱۳۹۰ متوسط درآمد سالانه یک خانوار روستایی حدود ۷۹,۷ میلیون ریال است که از میان منابع تأمین درآمدی، درآمد از مشاغل آزاد بیشترین سهم (۴۵,۴ درصد) را به خود اختصاص می دهد (جدول ۶).

جدول ۶- متوسط درآمد سالانه یک خانوار روستایی

برحسب منابع تأمین درآمدی در دوره ۱۳۹۰-۱۳۸۵

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰

شرح	۱۳۸۵	۱۳۹۰
درآمد کل	۳۹۱۲۸۸۳۰	۷۹۷۲۶۹۴۸
حقوق بگیری	۱۱۸۵۱۸۹۶	۲۱۳۹۴۴۶۱
مشاغل آزاد	۱۷۲۶۷۶۰۳	۲۲۱۱۹۱۵۴
متفرقه	۱۰۰۰۹۳۳۱	۳۶۲۱۳۳۳۳

۴.۴. هزینه و درآمد خانوار شهری و روستایی در

سال ۱۳۹۱

الف: درآمد

بر اساس نتایج به دست آمده در سال ۱۳۹۱ متوسط درآمد سالانه یک خانوار شهری ۱۶۷۲۴۱۴۴۲ هزار ریال بوده است که نسبت به سال قبل ۲۸,۳ درصد افزایش داشته است. در این سال درآمد مشاغل مزد و حقوق بگیری، درآمد حاصل از مشاغل آزاد کشاورزی و غیرکشاورزی و درآمد متفرقه به ترتیب به میزان ۲۰,۹، ۳۹,۶ و ۲۹,۲ درصد رشد داشته است (جدول ۷). سهم هر یک از منابع درآمدی در کل درآمد به

الف: هزینه و درآمد کل سالانه خانوارهای روستایی

نتایج تحقیق برای درآمد کل خانوارهای روستایی در سطح کشور نشان می‌دهد میزان درآمد کلی خانوارها در استان‌های اردبیل، مازندران، قزوین، تهران، خراسان رضوی، خوزستان و فارس در سطح اول است و بعد از آن استان‌هایی چون: چهارمحال، یزد، گیلان، زنجان، قم از وضعیت خوبی برخوردار می‌باشند. عامل اصلی افزایش میزان درآمد در بعضی از این استان‌ها کشاورزی است و در برخی دیگر درآمدهای حاصل از صنایع است؛ به عنوان مثال، عامل اصلی افزایش درآمد روستاییان در استان‌های مازندران، اردبیل، قزوین، فارس و خوزستان با توجه به وسعت اراضی و کشت گونه‌های خاصی گیاهان زراعی؛ چون برنج در مازندران و گیلان، گندم و جو در فارس و قزوین، باغداری و کشت و صنعت دشت مغان در اردبیل بوده است؛ اما عامل افزایش درآمد کلی خانوارهای روستایی در خوزستان وجود کشت و صنعت نیشکر و منابع فسیلی و درآمد حاصل از کار در صنایع و معادن به‌ویژه صنایع پتروشیمی است. در تهران به دلیل این که اکثر روستاها کارکرد خوابگاهی داشته و روستاییان اکثراً در شهر مشغول به کار بوده‌اند، درآمد خوبی داشته‌اند و همچنین شکل‌گیری انواع صنایع کارگاهی در این روستاها سبب بهبود وضعیت درآمدی روستاییان شده است (شکل ۱).

شکل ۱- نقشه درآمد کل خانوار روستایی به تفکیک

استان‌های کشور

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

در سال ۱۳۹۱ متوسط کل هزینه یک خانوار شهری ۱۶۴,۲۸۱ هزار ریال بوده است که نسبت به سال گذشته ۲۳,۸ درصد افزایش داشته است. همچنین، متوسط هزینه‌های خوراکی و دخانی و غیرخوراکی خانوار در این سال به ترتیب ۴۴۵۷۰ هزار ریال و ۱۱۹۷۱۱ هزار ریال بوده که نسبت به سال قبل ۳۶,۱ و ۱۹,۸ درصد افزایش یافته است (جدول ۹). سهم هزینه‌های خوراکی و دخانی و غیرخوراکی از هزینه کل به ترتیب ۲۷,۱ و ۷۲,۹ درصد بوده است.

جدول ۹- متوسط هزینه کل، خوراکی و دخانی و غیرخوراکی

سالانه یک خانوار شهری

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۱

شرح	۱۳۹۰	۱۳۹۱	درصد رشد
جمع	۱۳۲۷۱۶۹۶	۱۶۴۲۸۰۶۲۱	۲۳,۸
هزینه‌های غیرخوراکی	۹۹۹۶۴۵۵۳	۱۱۹۷۱۰۸۶۲	۱۹,۸
هزینه‌های خوراکی	۳۲۷۵۱۵۴۳	۴۴۵۶۹۷۵۹	۳۶,۱

در سال ۱۳۹۱ متوسط کل هزینه خالص سالانه یک خانوار روستایی ۱۰۸۱۸۸ هزار ریال بوده است که نسبت به سال گذشته ۲۸,۸ درصد افزایش داشته است. همچنین، متوسط هزینه خوراکی و دخانی و غیرخوراکی خانوار در این سال به ترتیب ۴۵۷۹۶ هزار ریال و ۶۲۳۹۱ هزار ریال بوده که نسبت به سال قبل به ترتیب ۳۹ و ۲۲,۳ درصد افزایش یافته است (جدول ۱۰). سهم هزینه خوراکی و دخانی و غیرخوراکی از هزینه کل نیز به ترتیب ۴۲,۳ و ۵۷,۷ درصد بوده است (نتایج طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوارهای روستایی و شهری، ۱۳۹۱، ص ۳).

جدول ۱۰- متوسط هزینه کل، خوراکی و دخانی و

غیرخوراکی سالانه یک خانوار روستایی

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۱

شرح	۱۳۹۰	۱۳۹۱	درصد رشد
جمع	۸۳۹۷۳۰۹۲	۱۰۸۱۸۷۶۷۶	۲۸,۸
هزینه‌های غیرخوراکی	۵۱۰۳۳۰۵۴	۶۲۳۹۱۴۴۹	۲۲,۳
هزینه‌های خوراکی	۳۲۹۴۰۰۳۸	۴۵۷۹۶۲۲۷	۳۹

۵.۴. تحلیل توزیع فضایی هزینه و درآمد خانوارهای روستایی

در شب‌ها به روستاها برای اسکان و استراحت شده است. همچنین، علت درصد زیاد درآمد حقوق‌بگیری خانوارهای روستایی در استان خراسان رضوی به بحث گردش‌گری مذهبی مرتبط می‌شود؛ به طوری که این استان با جذب گردش‌گر زیاد و شکل‌گیری مشاغل خدماتی در روستاها موجب انتقال جمعیت شاغل در بخش کشاورزی به بخش خدمات شده است و با توجه به وضعیت کشاورزی، (زعفران- کاری) و کاربرد این محصول نقش مهمی در افزایش شاخص حقوق‌بگیری داشته است.

شکل ۳- نقشه درصد درآمد حقوق‌بگیری خانوارهای

روستایی به تفکیک استان‌های کشور

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

درآمد حقوق‌بگیری در استان‌های گیلان و حاشیه خلیج فارس و دریای عمان بالا بوده که دلیل این موضوع وجود صنایع شیلات و چندین منطقه آزاد در این ناحیه و از سویی کاهش ارزش بازار محصولات کشاورزی در این مناطق و روی آوردن کشاورزان به کار دستمزدبگیری است (شکل ۳).

۷.۴. تحلیل توزیع فضایی درآمدهای مشاغل آزاد

نتایج تحقیق در بحث درآمدهای ناشی از مشاغل آزاد که بیشتر شامل مشاغل کشاورزی است، نشان می‌دهد که خانوارهای روستایی در استان‌های سمنان (۴۵ درصد)، آذربایجان شرقی (۳۷،۴ درصد) و کردستان (۵۱ درصد) بیشترین درآمد حاصل از مشاغل آزاد را در بین روستاهای کشور از راه مشاغل آزاد به دست آورده‌اند. در استان سمنان

با توجه به نقشه درآمد کل خانوارهای روستایی کشور، هزینه خانوارهای روستایی بالا بوده و این هزینه شامل هزینه‌های خوراکی و دخانی، غیرخوراکی و دخانی است. در استان‌هایی که درصد بالایی از هزینه آن‌ها صرف خوراک و پوشاک شده است، فقر بیشتر دیده می‌شود و بالابودن هزینه غیرخوراکی دخانی در برخی استان‌ها نشان‌دهنده سطح بالای توسعه و کاهش نابرابری‌هاست (شکل ۲).

شکل ۲- نقشه هزینه کل خانوارهای روستایی کشور به

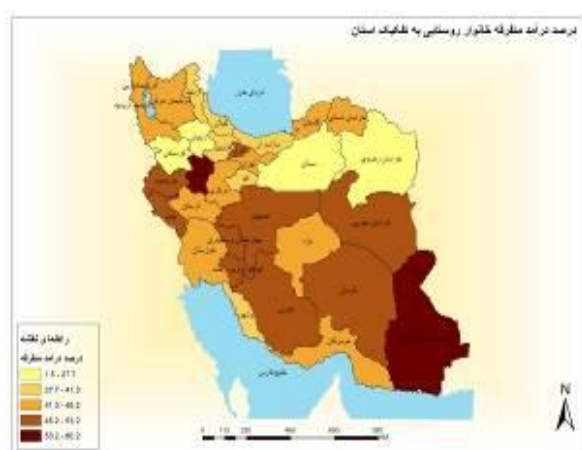
تفکیک استان‌های کشور

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

۶.۴. تحلیل توزیع فضایی درآمدهای حقوق‌بگیری

نتایج تحقیق برای درآمد حقوق‌بگیری خانوارهای روستایی کشور نشان می‌دهد که استان‌های تهران با ۳۷،۲ درصد و خراسان رضوی با ۵۵ درصد بیشترین سهم حقوق‌بگیران روستایی کشور را به خود اختصاص داده‌اند. علت این موضوع در استان تهران از یک طرف پایتخت سیاسی-اقتصادی شهر تهران و تعداد زیاد ادارات و سازمان‌های مختلف بوده و از طرف دیگر، تغییرات کارکردی روستاها از سکونت‌گاهی به خوابگاهی است که باعث شده روستاها برای اکثر خانوارهای روستایی به یک مرکز خوابگاهی تبدیل شود و منبع درآمدی آن‌ها شهر تهران باشد. نزدیکی به شهر تهران به عنوان بزرگ‌ترین منبع درآمد و وجود راه‌های ارتباطی مناسب، تغییر کاربری اراضی و افت سطح تولید محصولات، موجب تشویق کشاورزان به فعالیت و کار در بخش شهری و بازگشت مجدد

ایران از جمله اصفهان، چهارمحال و بختیاری کهگیلویه و بویراحمد و فارس در سطح بالایی است. با توجه به تعریف درآمدهای متفرقه که به کلیه درآمدهایی که از طریق غیر شاغل بودن اعضای خانوار روستایی به دست می‌آید، اطلاق می‌شود، در نواحی مرکزی، جنوب شرقی، غرب و جنوب غربی این شاخص از توزیع بالاتری برخوردار است (شکل ۵).

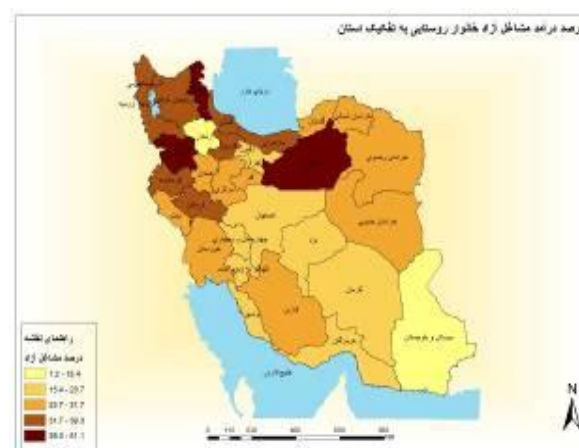

شکل ۵- نقشه درصد درآمد مشاغل متفرقه خانوارهای روستایی به تفکیک استان‌های کشور
 مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

۹.۴. تحلیل توزیع فضایی هزینه‌های خوراکی و دخانی

نتایج تحقیق در بخش هزینه‌های خوراکی و دخانی خانوارهای روستایی نشان می‌دهد که استان کردستان با ۷۸ درصد بیشترین هزینه را در بین استان‌های کشور به خود اختصاص داده است. این مقدار با پیشینه فرهنگی قوم کرد که معمولاً خوش‌نشین و خوش‌گذران هستند، مطابقت دارد. استان‌های با رنگ قهوه‌ای روشن و تیره (کرمانشاه، ایلام، سیستان و بلوچستان، خراسان جنوبی، خوزستان، بوشهر، هرمزگان، ارومیه، گلستان و سایر استان‌های مرزی) در حاشیه نقشه به خوبی نشان می‌دهد که در استان‌های مرزی میزان هزینه‌های خوراکی بالا بوده و در واقع گویای این نکته است که خانوارهای روستایی در این مناطق بیشتر درآمد خود را در جهت گذران امور روزمره خود خرج می‌کنند؛ زیرا در این نواحی سطح عمومی درآمدها نسبت به سایر نواحی پایین است و خانوارهای روستایی همان درآمد اندک را صرف

الگوی کشت مناسب‌تر و در استان اردبیل وجود کشت و صنعت دشت مغان زمینه را برای رونق اقتصادی گروه‌های درآمدی مشاغل آزاد برای خانوارهای روستایی فراهم کرده است. از آنجا که مشاغل آزاد بیشتر خانوارهای روستایی شامل فعالیت‌های کشاورزی است، در استان‌های مذکور نسبت کشاورزی به کل کشور در سطح بالایی بوده و سبب افزایش درآمد روستاییان در این نواحی شده است. به طور کلی، منطقه شمال و غرب کشور به‌ویژه از شرق استان گلستان تا غربی‌ترین نقطه کشور و به سمت جنوب غربی تا استان‌های کرمانشاه و لرستان درآمد حاصل خانوارهای روستایی از راه زراعت است (شکل ۴).

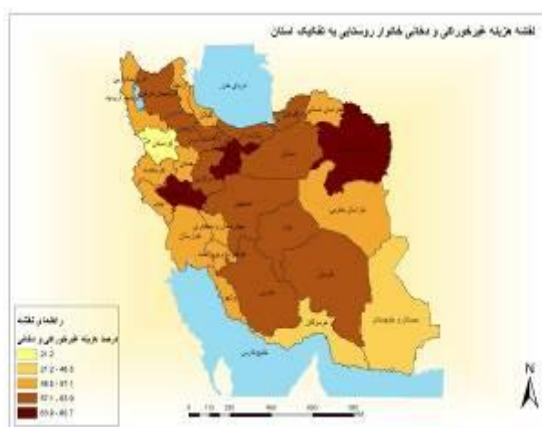

شکل ۴- نقشه درصد درآمد مشاغل آزاد خانوارهای روستایی به تفکیک استان‌های کشور
 مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

۸.۴. تحلیل توزیع فضایی درآمدهای متفرقه

نتایج تحقیق برای درآمدهای متفرقه خانوارهای روستایی نشان می‌دهد که خانوارهای روستایی در دو استان همدان و سیستان بیشترین درآمد حاصل از درآمد متفرقه را داشته‌اند. در این دو استان می‌توان به بحث ورود و خروج غیرقانونی کالا در سیستان و بلوچستان و وجود صنایع چوب در استان همدان اشاره کرد که در بحث درآمد متفرقه بیشترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند. در برخی از استان‌های مرزی مانند خراسان جنوبی، ایلام و کرمانشاه نیز این مقدار شدید است. مقدار درآمد متفرقه خانوارهای روستایی در استان‌های مرکزی

خانوارهای روستایی موضوع قرار گرفتن در مجاورت کلان‌شهری چون تهران سبب تأثیر آن بر درآمد روستاییان شده است. همچنین، در استان‌های قم و مشهد عامل اصلی نقش گردش‌گری مذهبی است که سبب رونق اقتصادی و در نتیجه افزایش درآمد خانوارهای روستایی شده است. خط مرکزی که از شمال غرب کشور شروع شده و به سمت جنوب شرق در حرکت است، نشان می‌دهد میزان هزینه غیرخوراکی بالا بوده و بیشتر درآمد صرف خرید کالای سرمایه‌ای می‌شود.

شکل ۷- نقشه درصد هزینه‌های غیرخوراکی و دخانی خانوارهای روستایی به تفکیک استان‌های کشور

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

شکل (۷) که در آن استان‌های مرزی به صورت L نشان داده شده است، حاکی از آن است که روستاهای این نواحی از نابرابری فضایی - مکانی رنج می‌برند و اقتصادی معیشتی دارند.

۱۱.۴. تفاضل هزینه و درآمد سالانه خانوارهای روستایی

در این مطالعه به منظور مقایسه هزینه و درآمد خانوارهای روستایی اقدام به محاسبه تفاضل هزینه و درآمد خانوارهای روستایی در استان‌های کشور شد. به منظور محاسبه شاخص تفاضل هزینه و درآمد خانوارهای روستایی، مقادیر هزینه و درآمد کل خانوارهای روستایی در نرم‌افزار ArcGis وارد شد و تفاضل مقادیر مربوطه محاسبه و سپس در محیط نرم‌افزار ReClass (ArcGis) شده و در ۵ طبقه گروه‌بندی شدند. نتایج نشان می‌دهد بین استان‌های کشور، مقدار تفاضل در استان‌های خراسان رضوی و کردستان در سطح بالایی است و

هزینه‌های خوراکی می‌کند. در استان‌های حاشیه خلیج فارس (خوزستان، بوشهر، هرمزگان، سیستان، خراسان جنوبی) میزان هزینه خوراکی و دخانی به شدت بالا بوده که ناشی از فقر و نابرابری در توزیع درآمدهاست (شکل ۶). نوار حاشیه مرزی کشور به شدت دچار فقر بوده و اکثر درآمد صرف هزینه‌های خوراکی و دخانی می‌شود. این الگو نشان می‌دهد که خانوارهای روستایی در استان‌های حاشیه‌ای کشور در وضعیت رو به بحران بوده و در برنامه‌ریزی‌ها به‌ویژه در برنامه ششم کشور باید به صورت جدی بررسی شود.

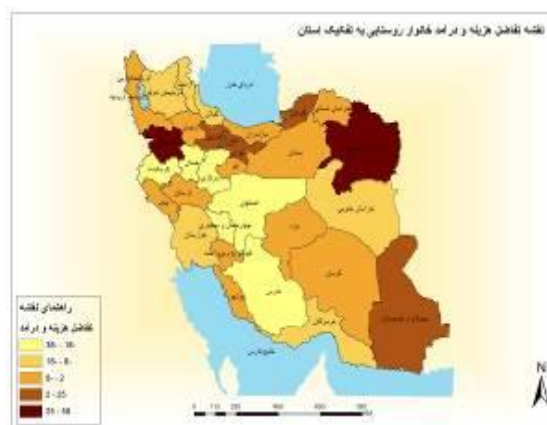
شکل ۶- نقشه درصد هزینه خوراکی و دخانی خانوارهای روستایی به تفکیک استان‌های کشور

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

۱۰.۴. تحلیل توزیع فضایی هزینه‌های غیرخوراکی و دخانی

پراکندگی فضایی هزینه‌های غیرخوراکی و دخانی خانوارهای روستایی در ایران نشان می‌دهد در استان‌هایی که میزان هزینه خوراکی و دخانی خانوارهای روستایی در سطح پایین‌تری قرار دارد، میزان هزینه‌های غیرخوراکی و دخانی آن‌ها بالاست. در این استان‌ها سطح عمومی درآمدهای خانوارهای روستایی در وضع مطلوبی قرار داشته و خانوارهای روستایی بیشتر درآمد خود را صرف خرید کالاهایی نظیر مسکن و خدمات بهداشتی و آموزش و غیره می‌کنند. در استان‌های تهران، قم، لرستان، خراسان رضوی میزان هزینه‌های غیردخانی بسیار بالاست. در استان تهران،

بعد از آن استان‌های تهران، سمنان، البرز، قزوین در طبقات بعدی جای گرفته‌اند (شکل ۸). در واقع، این استان‌های اختلاف بین میزان درآمد و هزینه‌های در سطح خانوار روستایی مثبت بوده و خانوار روستایی توان پس‌انداز و خرید کالاهای غیرخوراکی و سرمایه‌ای را دارند.

شکل ۸- نقشه تفاضل هزینه و درآمد سالانه خانوارهای روستایی به تفکیک استان‌های کشور
 مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

۵. بحث و نتیجه‌گیری

هدف از مطالعه حاضر بررسی توزیع هزینه و درآمد خانوارهای روستایی و تحلیل توزیع فضایی آن در بین استان‌های کشور در دوره زمانی ۱۳۷۵-۱۳۹۱ بود. بنابراین، در این مطالعه به بررسی و تحلیل روند جریان هزینه و درآمد خانوار روستایی (مثبت یا منفی) به صورت فضایی با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی و بهره‌گیری از نرم افزار ArcGis پرداخته شده است. در این زمینه از داده‌های مربوط به هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی مرکز ملی آمار ایران طی دوره ۱۵ ساله (۱۳۷۵-۱۳۹۱) استفاده شد؛ اما به دلیل این که داده‌های آماری هزینه و درآمد روستایی در بازه زمانی مذکور به‌ویژه تا سال ۱۳۹۰ در همه استان‌ها به صورت کامل بیان نشده و از طرفی، جهت بررسی تأثیرات ناشی از تغییرات در ساختار فضایی کشور به دلیل تقسیمات سیاسی که بر روی نقشه ایران رخ داد، پیدا کرده (قزوین، البرز،...)، داده‌های سال‌های ۱۳۷۵-۱۳۹۰ به صورت جداول توصیفی بیان و

تفسیر شده و به منظور تحلیل فضایی هزینه و درآمد خانوارهای روستایی از داده‌های سال ۱۳۹۱ به جهت این که تمام استان‌های کشور دارای داده آماری بوده و تقسیمات کشوری در آن لحاظ شده است، استفاده شد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که از دوره ۱۳۷۵ تا ۱۳۷۹ از میزان مشاغل کشاورزی به جهت کاهش سهم این‌گونه مشاغل در بحث افزایش درآمد روستاییان کاسته شده و بیشتر به سهم مشاغل غیرکشاورزی و متفرقه افزوده شده است. از طرفی، داده‌های آماری دهه ۱۳۸۰ نشان داد که در این دوره روند بهبود در بحث اختلاف بین هزینه و درآمد خانوار روستایی در جهت مثبت رو به افزایش بوده و روستاییان با تغییر در الگوی مصرف خود (از هزینه خوراکی به غیرخوراکی و دخانی) از سطح زندگی بهتر و مطلوب‌تری برخوردار شده‌اند. هرچند این مقدار در سطح اندک بوده است. بررسی داده‌های آماری از سال‌های قبل از ۱۳۷۵ و به‌خصوص داده‌های سال ۱۳۶۵ هزینه و درآمد خانوار روستایی به نسبت سال ۸۰ نشان‌دهنده این نکته است که مقدار هزینه خانوار روستایی از ۵۶٫۱ در سال ۶۵ به ۴۱٫۱ درصد در سال ۸۰ و ۳۱٫۲ درصد در سال ۹۰ در جهت مثبت کاهش یافته است. این امر نشان‌دهنده تغییر در الگوی مصرف خانوار روستایی از مصرف کالاهای خوراکی به سمت کالاهای تجملی و سرمایه‌ای است؛ به طوری که نسبت رشد هزینه غیرخوراکی و دخانی به خوراکی و دخانی در سال ۹۰ به ۹۱ به ترتیب ۳۹ درصد رشد داشته، در حالی که در همین بازه زمانی مقدار خوراکی و دخانی تنها ۲۲٫۳ رشد داشته است. به طور کلی، یافته‌های حاصل از این تحقیق نشان داد که در طول دوره مورد بررسی از نابرابری درآمد در مناطق روستایی کشور کاسته شده است، هرچند که این کاهش بسیار کند است؛ اما نشان از روند تعدیل نابرابری‌های درآمدی به سمت خانوارهای روستایی دارد. در بحث درآمدی، هرچند نواحی روستایی در ابتدای دوره (۱۳۷۵-۱۳۸۰) از درآمدی کمتری برخوردار بوده‌اند؛ ولی به تدریج این روند افزایش یافته و در پایان دوره مورد تحقیق به نسبت مطلوبی رسیده است. از طرفی، نباید از این نکته غافل ماند که در کنار افزایش سطح عمومی درآمدهای خانوارهای

تفاضل هزینه و درآمد سالانه خانوار روستایی، استان‌های خراسان رضوی و کردستان بیشترین تفاضل مثبت را داشته‌اند. پیشنهاد می‌شود که مجلس سیاست‌های متناسب افزایش درآمد استاهای محروم را بررسی کند و دولت هم به سرمایه‌گذاری و فراهم کردن زیرساخت‌های مناسب در این استان‌ها بپردازد که سرمایه‌گذاران بخش خصوصی هم تمایل بیشتری برای سرمایه‌گذاری داشته باشند.

تشکر و قدردانی

پژوهش حاضی حامی مالی نداشته و حاصل فعالیت علمی نویسندگان است.

یادداشت‌ها

1. Vlahov, Galea, Gibble & Freudenberg
2. Martinez
3. Ehrlich
4. Subremanin & Kwachi
5. Todaro
6. seli
7. TsouKo-Wan, & Chang
8. Prange

روستایی، نرخ رشد تورم هم به‌شدت رو به افزایش بوده و باعث شده تا افزایش و بهبود درآمدهای خانوارهای روستایی نقشی زیادی در کاهش نابرابری و به‌ویژه در کاهش هزینه خانوار روستایی (هزینه خوراکی و دخانی) نداشته باشد. نتایج تحقیق نشان داد که میزان درآمد حاصل از حقوق‌بگیری در استان‌های تهران و خراسان رضوی بیشتر از سایر استان‌ها است. در بخش درآمدهای حاصل از مشاغل آزاد روستاهای کردستان، سمنان و اردبیل از سطح درآمدی خوبی برخوردار بوده که باید به نقش وضعیت کشاورزی در این استان‌ها اشاره کرد؛ زیرا کشاورزی در افزایش درآمدهای مشاغل آزاد خانوارهای روستایی در این استان‌ها، نقش محوری دارد. در بخش درآمد متفرقه خانوارهای روستایی، استان‌های همدان و سیستان و بلوچستان از بیشترین درآمد برخوردار بوده‌اند. همچنین، نتایج تحقیق برای هزینه‌های خانوارهای روستایی نشان داد که خانوارهای روستایی در استان کردستان با ۷۸ درصد بیشترین هزینه سالانه در بحث هزینه‌های خوراکی و دخانی را به خود اختصاص داده‌اند. از نظر هزینه‌های غیرخوراکی و دخانی خانوارهای روستایی در استان‌های تهران، قم و لرستان بیشتر هزینه را داشتند و همچنین، به لحاظ

کتاب‌نامه

1. Akhavanfard, R. (1391/2012). Distribution of income in Mazandaran province through economic, social and cultural development plans. *Monthly Journal of Economic Issues and Policy Planning*, 1, 40-27. [In Persian]
2. Ebrahimzadeh, A., Akbari, M., & Mousavi, A. S. (1392/2013). Spatial analysis of development indicators and parameters analysis of its indicators in Khuzestan province. *Geographic Space Journal*, 13(41), 57-75. [In Persian]
3. Ehrlich, I. (1973). *Participation in illegal activities: A theoretical and empirical investigation*. *Journal of Political Economy*, 31(3), 621-666.
4. Hosseini, M., & Najafi, A. (1388/2009). Distribution of income in rural and urban areas in Iran (1987-1997). *Journal of Agricultural Economic Research*, 1(3), 147-165. [In Persian]
5. Jamshidi, R., & Salimifar, M. (1392/2013). A survey and comparison of the income distribution of urban and rural households in Khorasan Razavi province and the country during 2005-2011. *Journal of Agricultural Economics and Development*, 27(3), 253-266. [In Persian]
6. Martínez, J. (2009). The use of GIS and indicators to monitor intra-urban inequalities. A case study in Rosario, Argentina. *Habitat International*, 33(4), 387-396.
7. Masoumi Eshkevari, H. (1376/1997). *Regional fundamentals and planning*. Isfahan: Management and Planning Organization of Isfahan Province. [In Persian]
8. Mehrabani, V. (1385/2006). *Expansion of the right to vote, democracy and inequality of incomes: A theoretical model and some evidence from Iran* (Unpublished master's thesis). Tehran University, Tehran, Iran. [In Persian]

9. Motaei Langroudi, H. (1382/2003). *Rural planning with emphasis on Iran*. Mashhad: Ferdowsi University Press. [In Persian]
10. Prange, J. (2009). *Spatial justice: A new frontier in planning for just, sustainable communities* (Unpublished master's Thesis). Tufts University. <http://search.proquest.com/docview/305005369>.
11. Salimi Far, M., & Nowroozi, R. (1387/2008). The process of changing economic inequalities in urban and rural areas (1996-2006). *Journal of Science and Development*, 15(24), 37-61. [In Persian]
12. Sardari, A. (1385/2006). *A comparative study on the distribution of income status of Lorestan province with the whole country* (Unpublished master's thesis). Islamic Azad University of Arak, Arak, Iran. [In Persian]
13. Seli, F. (1373/1994). *Planning of internal immigration* (A. Lahsayizadeh, Trans.). Shiraz: Navid Shiraz Publications. [In Persian]
14. Sidayee, A. (1388/2009). *Rural planning in Iran*. Isfahan: Jahad Publications. [In Persian]
15. Statistical Center of Iran. (1390/2011). *Statistical yearbook of Iran: Tehran province in 2011*. Tehran: Statistical Center of Iran. [In Persian]
16. Statistical Center of Iran. (1390/2011). *Statistical yearbook of the country*. Tehran: Statistical Center of Iran. [In Persian]
17. Statistical Center of Iran. (1391/2012). *Statistical yearbook of the country*. Tehran: Statistical Center of Iran. [In Persian]
18. Subramanian, S. V., & Kawachi, I. (2004). Income inequality and health: what have we learned so far? *Epidemiologic reviews*, 26(1), 78-91.
19. Todaro, M. (1386/2007). *Economic development in the third world* (G. Farajadi, Trans.). Tehran: Kohsar Publications. [In Persian]
20. Tsouko Wan, H., & Chang, Y. L. (2005). An accessibility-based integrated measure of relative spatial equity in urban public facilities. *Department of Urban Planning, National Cheng Kung University, Taiwan*, 22(6), 424-435.
21. Vlahov, D., Galea, S., Gibble, E., & Freudenberg, N. (2005). Perspectives on urban health condition and population health. *Cadernos de Saude Publica*, 21, 949-957.
22. Zahedi, M. (1390/2011). *Development and inequality* (6th Ed.). Tehran: Maziar Publications. [In Persian]
23. Zarabadi, Z., & Tabatabaei, S. (1393/2014). Organization of rural settlements in Damavand County based on regional network indicators using Topsis technique. *Rural Research*, 5(2), 445-466. [In Persian]